

BOSNA I HERCEGOVINA
FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE
ZENIČKO-DOBOJSKI KANTON
OPĆINA TEŠANJ
OPĆINSKI NAČELNIK
Služba za društvene djelatnosti i komunalne
poslove i ekologiju

TEL./ FAX: (032) 656-700
(032) 656-701

TELEGRAM: BIRO TEŠANJ
SLUŽBA ZA ZAPOSŁJAVANJE
ZE-DO KANTONA -ZENICA

ADRESA: UL. A. GOLDBERGERA BR. 6 ZENICA

TEL: (032) 488-200

FAX: (032)405-173

Broj:10-49-225-1/13

Tešanj:18.02.2013.godine

OPĆINA TEŠANJ

Primljeno	18 -02- 2013		
Org. jed.	Klasif. oznaka	Redni broj	Br. priloga
03	49	2-310	

pk9

PREDMET: Veza Vaš dopis broj:03-49-2-310/13.

U prilogu Vam dostavljamo Informaciju o radu Biroa Tešanj za 2012. godinu. U okviru informacije je sadržan i „rad na crno“.

S poštovanjem

Dostavljeno:

1. Naslovu
2. A/A

Šef Biroa

Zolubey

Muharem Berberović, dipl.pravnik

I N F O R M A C I J A

O POSREDOVANJU U ZAPOSŁJAVANJU I SOCIJALNOJ SIGURNOSTI NEZAPOSLENIH OSOBA NA PODRUČJU OPĆINE TEŠANJ ZA 2012. GODINU

- UVOD

Biro za zapošljavanje Tešanj u 2012. godini svoje aktivnosti usmjerio je u pravcu provođenja ukupnih mjera kojima se pospješuju i unapređuju uslovi zapošljavanja, posredovanja u zapošljavanju i materijalno – socijalnoj sigurnosti nezaposlenih osoba za vrijeme nezaposlenosti.

U navedenom periodu pomenute aktivnosti su se odvijale u skladu sa nadležnostima utvrđenim:

- **Zakonom o posredovanju i socijalnoj sigurnosti nezaposlenih osoba,**
- **Pravilnikom o evidencijama u oblasti zapošljavanja,**
- **Programom o radu Službe za zapošljavanje ZE-DO kantona za 2012. godinu.**

Težište svojih aktivnosti Biro za zapošljavanje Tešanj u toku 2012. godine usmjerio je na :

- *vođenje evidencija na području uposlenosti i upošljavanja nezaposlenih, registracija nezaposlenih osoba,*
- *informisanje nezaposlenih osoba o mogućnostima zapošljavanja i pravima nezaposlenih,*
- *posredovanje u zapošljavanju, odnosno, povezivanje nezaposlenih osoba sa poslodavcima,*
- *informisanje poslodavaca i nezaposlenih osoba o aktuelnim pogodnostima u zapošljavanju,*
- *realizacija programa poticaja,*
- *istraživanje tržišta rada,*
- *utvrđivanje ostalih prava nezaposlenih osoba, posebno demobilisanih branioca,*
- *saradnja sa nadležnim organima, institucijama i službama.*

2012. godinu karakteriše već ranija, ekonomska kriza koja je zahvatila veći dio svijeta pa i Evrope, nepovoljna ponuda bankovnog kapitala koji je na raspolaganju privrednim kapacitetima na Općini, rast cijena energenata tokom godine. Protekle godine je karakterisalo prisustvo određenog broja stranih investitora.

Iz gore navedenog može se zaključiti, da je rezultat svih gore navedenih pokazatelja prisutna velika nezaposlenost na području općine Tešanj koja negativno utiče na ukupno stanje u kantonu, FBiH i u BiH.

- Z A P O S L E N O S T

Na području općine Tešanj prema podacima Zavoda za statistiku prosječno je zaposleno u 2012 god 9.025 radnika, što je u odnosu na prosjek 2011. godine (8559), povećanje za 456 novoupisanih osoba.

Prema evidencijama koje vodi Služba za finansije i ekonomiju općine Tešanj u toku 2012. godine 74 lica su registrovala samostalnu djelatnost, dok je njih 102 odjavilo djelatnost. Razlika od 28 lica koje je odjavilo djelatnost govori da je došlo do smanjenja registriranih djelatnosti privatnog sektora. Na osnovu statističkih podataka stopa zaposlenosti na području općine Tešanj, iskazana u procentima bi iznosila 29,41 %.

Navedeni podaci se odnose na zaposlene koji su zasnovali radni odnos bez obzira na vrstu radnog odnosa i dužinu radnog vremena. Prema iskazanim statističkim pokazateljima zaposlenost se povećala. Rast zaposlenosti je ostavaren u kožarsko-tekstilnoj, auto i prehrambenoj industriji, te uslužnoj djelatnosti.

Prema iskazanim prijavama o slobodnim radnim mjestima od strane preduzeća i drugih subjekata u 2012. godini na području općine Tešanj Biro za zapošljavanje je posredovao kod zasnivanja radnog odnosa za 1429 n/o što je u odnosu na 2011. godinu (1280 n/o) povećanje za 149 novouposlenih lica, iz navedenog se može vidjeti da je i pored teškog stanja prouzrokovanog recesijom došlo do povećanja broja uposlenih. Biro za zapošljavanje Tešanj nema pokazatelja o kvalifikacionoj strukturi zaposlenih na području Općine, ali pretpostavljamo da je kvalifikaciona struktura zaposlenih lošija od kvalifikacione strukture nezaposlenih. Jedan od problema koji se povlači niz godina u privrednim subjektima na području općine se ogleda u kašnjenju sa uplatama doprinosa što prouzrokuje kašnjenje doprinosa iz plaće, ovaj problem je prisutan u većem broju privrednih subjekata, koji su nastavili poslovati i u 2012 godini, a obzirom na pasivnost inspeksijskih organa i drugih subjekata predviđenim za reviziju, očekivat je i u narednoj godini.

- N E Z A P O S L E N O S T

Osnovni zadatak Biroa za zapošljavanje je posredovanje u zapošljavanju kao i da vodi čitav niz evidencija o nezaposlenim osobama koje u svakom trenutku daju sliku stanja u oblasti rada i zapošljavanja na području općine Tešanj, po veoma različitim statističkim obilježijima.

Statistički podaci se dostavljaju mjesečno Načelniku Općine Tešanj, PU Tešanj, kao i Službi za zapošljavanje ZE-DO kantona i Federalnom zavodu za zapošljavanje.

U prikazanoj tabeli su dati najvažniji podaci i činjenice koje pružaju globalnu sliku stanja i kretanja u oblasti rada i zapošljavanja na području općine Tešanj u posljednjih pet godina :

Red. broj	Godine	POSREDOVANJE U ZAPOSŁJAVANJU							SOCIJALNA SIGURNOST NEZAPOSLENIH	
		Nezaposlena lica	Novoprijavljena nezaposlena lica	Brisana lica sa evidencije	Zaposlena lica sa evidencije	Podnijeti zahtjevi stranaca za radne dozvole	Izdane radne dozvole stancima	Broj korisnika prava na PIO	Korisnici novčane naknade	Korisnici zdravstvene zaštite
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
2	2008	7119	1867	3096	1318	12	12	3	2239	4751
3	2009	7675	2587	1978	940	16	15	4	2235	5324
4	2010	7793	2159	2039	1127	15	13	9	686	5287
5	2011	7778	2258	2279	1280	16	13	6	633	5302
6	2012	8164	2418	2050	1429	11	10	16	807	5806

Povećanje novoprijavljenih nezaposlenih osoba u toku 2012 godine je prouzrokovano recesijom koja se u prošloj godini osjetila na području Općine, jer je veliki broj radnika ostao bez zaposlenja. Pored recesije prisutni su i drugi razlozi neuposlenosti poput:

- odustajanja od traženja zaposlenja promjena mjesta prebivališta,
- ne zainteresiranosti za zasnivanje radnog odnosa
- posljedica izlaska iz procesa obrazovanja znatnog broja lica,
- neusklađenost sa tržištem rada na području Općine i šire,
- nedovoljnih ulaganja za otvaranje novih radnih mjesta,
- duge i složene administrativno- birokratske procedure za otvaranje novih firmi,
- fiskalnih rasterećenja prilikom zapošljavanja mladih,
- nedovoljne proizvodnje u svim djelatnostima privrede na području Općine , a posebno u radno intenzivnim djelatnostima.
- povratak iz inozemstva radnika koji su bili zaposleni u susjednim državama (Slovenija, Hrvatska,).

Stopa nezaposlenosti na području Općine iznosi 53,78 %. Stvarno stanje je teško utvrditi jer veliki broj n/o sa evidencije radi na crno u privatnim firmama na području Općine, pa i šire. Iskazana stopa nezaposlenosti ukazuje na potrebu angažovanja svih institucija koje mogu na bilo koji način utjecati na rješavanje ovog problema. Navedena problematika zahtjeva reformu u oblasti tržišta rada, a time i prilagođavanje tržišnim uslovima privređivanja. Pored redovnih učenika koji su završili školovanje ozbiljan porast nezaposlenosti je evidentiran i kod n/o sa VSS .

Sama struktura nezaposlenih na području općine Tešanj nije pretrpila ozbiljnije promjene u odnosu na raniji period.

Prosjek čekanja na posao je preko tri godine, a nezaposlene osobe starosne dobi od 35 do 55 godina duže od pet godina. Dužina čekanja i neadekvatna politika upisa učenika u prve razrede srednjih škola, te ne usklađenosti potreba privrednih subjekata na području Općine sve više stavlja u obavezu Službe za zapošljavanje da izvrše prekvalifikaciju određenih kategorija nezaposlenih.

U iskazanom ukupnom broju nezaposlenih najveći broj nezaposlenih otpada na n/o koje prvi put traže zaposlenje.

Kvalifikaciona struktura nezaposlenih osoba sa 31.12.2012. godine

N/O kvalifikaciona struktura Biro Tešanj		Ukupno	VSS	VŠS	SSS	NSS	VKV	KV	PK	NK
2010	Svega	7.793	130	35	1.074	13	73	3.303	354	2.811
	žena	3.236	80	16	648	10	6	1.220	94	1.162
2011	Svega	7.778	159	36	1.079	15	69	3.271	391	2.758
	žena	3.228	109	17	680	11	4	1.188	81	1.138
2012	Svega	8164	221	36	1216	12	76	3434	395	2774
	žena	3339	160	17	718	11	6	1186	80	1160

Posmatrajući prikazani tabelarni pregled može se utvrditi da se struktura nezaposlenih prikazana po stručnoj spremi, povećala uglavnom u svim stepenima stručnosti. Najveći relativni porast nezaposlenosti evidentiran je kod nezaposlenih visokokvalifikovanih osoba ili VII stepenom obrazovanja kao i kod nezaposlenih osoba sa visokom stručnom spremom, kao i kod osoba s PK zanimanjem.

Pregled evidentiranih nezaposlenih osoba u birou za zapošljavanje Tešanj po godinama starosti:

Godine starosti		NK	PK	KV	VKV	NSS	SSS	VŠS	VSS 1	VSS 2	Ukupno
2009	15-19g	28	0	273	0	0	9	0	0	0	310
2010		29	1	202	0	0	18	0	0	0	250
2011		37	1	228	0	0	18	0	0	0	284
2012		46	1	186	0	0	18	0	0	0	251
2009	19-20	32	0	327	0	0	153	0	0	0	512
2010		29	1	359	1	0	177	0	0	0	567
2011		32	1	330	0	0	175	0	0	0	538
2012		30	0	304	0	0	204	0	0	0	538
2009	21-24	89	3	559	0	0	203	6	28	0	888
2010		96	2	516	0	0	201	2	47	1	865
2011		81	1	480	0	0	189	1	58	2	812
2012		86	0	504	1	0	238	0	73	0	902
2009	24-27	110	4	333	0	0	107	9	27	1	591
2010		92	7	346	0	0	109	9	36	1	600
2011		83	7	330	0	0	120	6	45	2	593
2012		70	3	361	0	0	125	4	91	6	660
2009	28-30	155	7	276	1	1	100	4	19	0	563
2010		146	3	304	1	0	100	4	22	0	580
2011		132	3	303	1	0	99	7	26	1	572
2012		119	6	330	2	0	95	8	27	1	588
2009	31-35	453	35	358	0	7	71	2	9	0	935
2010		419	32	376	0	5	94	1	11	0	938
2011		368	28	402	0	8	99	6	16	0	927
2012		329	26	457	2	4	126	8	14	0	966
2009	36-40	453	29	380	1	2	89	3	0	0	957
2010		473	28	379	0	2	74	2	2	0	960
2011		478	30	376	0	2	65	3	1	0	955
2012		488	33	375	1	4	75	2	2	0	980
2009	41-45	435	39	276	4	1	169	3	2	0	929
2010		433	45	314	4	1	147	2	1	0	947
2011		440	49	319	4	1	121	1	1	0	936
2012		434	39	358	3	1	105	2	2	0	944
2009	46-50	379	62	180	17	2	93	4	1	0	738
2010		391	50	196	19	3	115	5	3	0	782
2011		390	51	206	15	3	145	5	1	0	816
2012		413	59	227	10	1	165	3	2	0	880
2009	51-55	342	95	154	24	4	26	3	5	0	653
2010		353	95	161	27	1	29	2	2	0	670
2011		342	102	158	30	0	37	2	1	0	672
2012		362	93	174	25	1	50	3	1	0	709
2009	55-60	240	55	118	22	0	9	6	0	0	450
2010		242	70	118	16	1	9	5	3	0	464
2011		265	88	101	14	1	10	5	4	0	488
2012		272	103	128	25	1	14	6	1	0	550
2009	60-65	94	16	36	0	0	2	1	0	0	149
2010		108	20	32	5	0	1	3	1	0	170
2011		110	30	38	5	0	1	0	1	0	185
2012		125	32	30	7	0	1	0	1	0	196

2009	Ukupno	2810	345	3270	69	17	1031	41	91	1	7675
2010		2811	354	3303	73	13	1074	35	128	2	7793
2011		2758	391	3271	69	15	1079	36	154	5	7778
2012		2774	395	3434	76	12	1216	36	214	7	8164

Analizirajući stanje nezaposlenosti u 2012. godini da se primjetiti da su najbrojnija zanimanja n/o evidentirana u Biro-u Tešanj:

VSS-2 (magistri).....	7
VSS-1.....	214
• diplomirani ekonomist.....	49
• diplomirani pravnik.....	30
• prosvjetni radnici svih zanimanja.....	45 (cc 80 prosvjetnih radnika svih zanimanja imaju ugovor na određeno, tj. svake godine po isteku ugovora se prijavljuju na evidenciju nezaposlenih, odnosno nemaju trajno riješen radni status).
SSS Ekonomski tehničar	319
SSS Medicinski tehničar	163
SSS Maturant gimnazije	187
SSS Mašinski tehničar	153
KV Prodavač	397
KV Šivač tekstila-krojač	373
KV Metalotokar..	222
KV i PK Zidar	351
KV Električar održavanja	132
KV Vodoinstalater i plinoinstalater	135
KV Automehaničar	249
KV Vozač teretnog vozila	163
KV Monter mašina i alatljika	198
KV Frizer	224
NK.....	2774

- POSREDOVANJE U ZAPOSŁJAVANJU

Zaposlenost je jedan od ključnih ciljeva kako Federacije Bosne i Hercegovine i kantonu tako i u području Općine i u narednom periodu bit će predmet od zajedničkog interesa, a borba protiv nezaposlenosti osnovni zadatak izvršne vlasti na području Općine, kao i ostalih faktora šire društvene zajednice.

Već smo ranije naveli da je osnovni zadatak Službi za zapošljavanje posredovanje u zapošljavanju što obuhvaća radnje i mjere poduzete u skladu sa zakonom u svrhu povezivanja nezaposlene osobe koja traži zaposlenje, kao i zaposlene osobe koja traži promjenu zaposlenja, s poslodavcem kojem je potreban zaposlenik radi zasnivanja radnog odnosa, odnosno sklapanja ugovora o radu ili radnog angažovanja.

Biro za zapošljavanje Tešanj je prilikom svake informisanosti ili prijave poslodavca o slobodnom radnom mjestu, svojim angažmanom pokušao da zadovolji tražnju poslodavca za radnom snagom.

Zapošljavanje nezaposlenih osoba sa evidencije premašuje tražnju poslodavaca u iskazanim potrebama birou za radnom snagom. Ovakav način poslovanja je rezultat pozitivnog odnosa biroa za zapošljavanje u posredovanju pri zapošljavanju, kao u posljednje vrijeme saradnja s udruženjem privrednika Tešanj Biznis – Jelah Tešanj. Jedan od osnovnih zadataka uposlenih u Birou pored posredovanja je upoznavanje nezaposlenih osoba sa samoaktiviranjem u traženju posla.

Ozbiljan problem predstavlja informacija o prijemu novih radnika, jer zakonom nije regulisano da su poslodavci obavezni Službi za zapošljavanje prijavljivati prijem novih radnika sa kojim su zasnovali radni odnos. Ovaj problem je prisutan svakodnevno evidentiranjem nezaposlenih, a posebno prilikom uvođenja nezaposlenih u određena prava koja im pripadaju po osnovu nezaposlenosti.

Zapošljavanje naših radnika u inozemstvu, a posebno u Hrvatskoj, Sloveniji, Crnoj Gori ima dugogodišnju tradiciju. Uglavnom su dosad uz neznatan broj izdatih radnih dozvola radnici u drugim državama

uglavnom uposleni preko raznih agencija, što ne daje određenu sigurnost za ostvarivanje prava iz radnog odnosa koja ih sljeduju. Zbog navedenog je očekivati da će doći do potpisivanja bilateralnog ugovora iz oblasti rada i zapošljavanja, kada se može očekivati zapošljavanje većeg broja građevinskih, metalških, ugostiteljskih i medicinskih radnika.

U situaciji kada je prisutna svjetska globalna ekonomska kriza veliki broj naših građana koji su bili uposleni u drugim zemljama je ostao bez posla. Pored smanjenja broja uposlenih u navedenim susjednim državama našoj privredi poseban problem predstavlja prestanak radnog odnosa na području općine Tešanj.

- ISTRAŽIVANJE TRŽIŠTA RADA

Jačanjem efikasnosti rada Službi za zapošljavanje sve više se nameće potreba za mijenjanjem postojećih metoda rada u smislu aktivnog djelovanja u samom okruženju, a ne na njegovoj periferiji. Da bi upoznali okruženje moramo razmjenjivati podatke i informacije iz različitih područja i sa vrlo širokim brojem subjekata. Raspolaganje različitim podacima i informacijama sa tržišta rada, sve više se nameće kao imperativ za uspješan rad Biroa za zapošljavanje.

Budući da postojeća zakonska rješenja ne obavezuje poslodavce, ali i druge učesnike na tržištu rada da međusobno razmjenjuju podatke i informacije, Birou za zapošljavanje preostaje mogućnost da do neophodnih podataka i informacija dolaze sami, odnosno odgovarajućim istraživanjem. Zbog činjenice da se naša privreda još uvijek nalazi u fazi prestrukturiranja i pretvorbe državnog u privatno vlasništvo, ne može se kazati da imamo izgrađeno tržište rada sa svim svojim zakonitostima u pogledu susretanja ponude i potražnje za radnom snagom. To naravno ne znači da ne trebamo pratiti i prikupljati informacije o dešavanjima i procesima koji se mogu očekivati u bliskoj budućnosti.

Biro za zapošljavanje Tešanj se u 2012. godini u punom kapacitetu angažirao na projektu ispitivanja tržišta rada koje je inicirao i koordinirao Federalni zavod za zapošljavanje po jedinstvenoj metodologiji u cijeloj Federaciji BiH. Navedenim projektom bilo je obuhvaćeno **70 preduzeća** sa područja Općine Tešanj koja imaju 5 i više zaposlenih radnika.

Anketari u ovom projektu su angažovani sa evidencije nezaposlenih osoba.

- PROFESIONALNA ORJENTACIJA UČENIKA

Planirane aktivnosti u cilju profesionalnog informisanja učenika završnih razreda osnovnih i srednjih škola o rokovima za prijavu na evidenciju nezaposlenih i pravima po osnovu nezaposlenosti, a po već ranije ustaljenoj praksi uposlenici biroa za zapošljavanje Tešanj su obavili i u toku 2012. godine.

Posjeta osnovnim i srednjim školama sa područja općine Tešanj su naša obaveza koja proizilazi iz člana 8.stav 4. Zakona o posredovanju u zapošljavanju i socijalnoj sigurnosti nezaposlenih osoba (Sl.novine FBiH . broj 41/01,22/05). Shodno tome u saradnji sa pedagozima osnovnih i srednjih škola na području općine Tešanj, proveli smo aktivnost profesionalnog informisanja za ukupno 1173 učenika osnovnih i srednjih škola i to u 9 osnovnih i 3 srednje škole.

- PROGRAM POTICAJNIH MJERA ZA ZAPOŠLJAVANJE

Proces finansiranja mjera aktivne politike zapošljavanja nastavljen je u 2012. godini. Usvojenim Programom rada od strane UO Federalnog zavoda za zapošljavanje i UO Službe za zapošljavanje ZE-DO kantona nastavljena je aktivnost usmjerena na nastavak realizacije Programa zapošljavanja i samozapošljavanja teško zapošljivih grupa nezaposlenih kao i realizacija novih programa zapošljavanja i samozapošljavanja u 2012. godini. Tako je između ostalog došlo do realizacije Programa zapošljavanja i samozapošljavanja žena, Program Mladi poduzetnik, zapošljavanje pripravnika, povratnika i pripadnika romske populacije, Jačanje konkurentnosti i Prilika za sve.

Pored navedenog prišlo se realizaciji projekta mrežama za socijalnu sigurnost i zapošljavanje (SSNESP) od strane Federalnog ministarstva rada i socijalne politike-Jedinice za implementaciju projekta socioekonomske podrške, obuke i prezapošljavanja (PIU SESER).

Navedeni projekat je podrazumijevao podršku i posredovanje u zapošljavanju osoba sa evidencije nezaposlenih koje aktivno traže posao. Ovaj projekat se odnosio na osobe starosne dobi do 40 godina nezaposlene duže od 12 mjeseci, osobe starosne dobi preko 40 godina nezaposlene duže od 3 mjeseca, demobilisani borci, socijalne kategorije.

Programi u 2011/2012/2013 godina				
Naziv programa tržišta rada	Početak realizacije	Ukupna sredstva	Broj uposlenih osoba po programu	Napomene
Program zapošljavanja 400+	April 2011	9.648, 00 KM	4 n/o	Program realizovan
Program zapošljavanja i samozapošljavanja žena u 2011 godini	Mart/2011	50.000,00 KM	15 n/o	Program realizovan
Program sufinansiranja samozapošljavanja mladih osoba „Mladi poduzetnik“	April 2011	14.000, 00 KM	2 n/o	Program realizovan
Program zapošljavanja pripravnika 2011/2012	Maj/2011	139.200,00 KM	29 n/o	Program realizovan
Program zapošljavanja i samozapošljavanja SSNESP-a II(obuka uz rad)	Okt/2010	96.800, 00 KM	44 n/o	Program realizovan
Program zapošljavanja pripravnika, 2012/2013	Juli/2012	43.200, 00 KM	9n/o VSS	Program u tolu
Program zapošljavanja i samozapošljavanja SSNESP-a III(obuka uz rad)	Septembar 2012.	126.500,00 KM	67 n/o	Program u realizaciji
Program „Prilika za sve“	Avgust 2012	416.268,10 KM	147 n/o	Program u realizaciji
Program jačanja konkurentnosti na tržištu rada	Decembar 2012	/	/	Čekaju se rezultati
Svega		895.616,10 KM	317 n/o	

Iz priložene tabela se vidi da je došlo do povećanja utroška sredstava po programima financiranja, odnosno sufinansiranja zapošljavanja-samozapošljavanja u 2011/2012 godini. Povećanjem ukupno odobrenih sredstava po programima u protekloj godini je dovelo do toga da su neuposlene osoba koje se nalaze na evidenciji na taj način uspjele doći do zaposlenja.

- RAD NA CRNO

Prema pokazateljima kojim raspolažemo nastavljen je porast rada na crno u odnosu na ranije godine. Rad na crno je izražen u svim privrednim granama a posebno je izražen u oblasti građevinarstva, metalske i tekstilne industrije, te u uslužnim djelatnostima.

Pod sivom ekonomijom smatra se ekonomska kategorija koja u sebe uključuje sve moguće pojave oblike sivog tržišta pa tako i zapošljavanje radne snage, a sve suprotno Zakonu (rad na crno). Neplaćanje poreza i doprinosa za zaposlene, kategorija radnika tzv. na „čekanju“ je također svojevrsni pojavni oblik sive ekonomije. U našoj privredi bez dovoljno zastupljenog nadzora inspekcije imamo zastupljene razne vidove sive ekonomije koje je jako teško suzbiti a uglavnom se ogleda u sljedećem :

- izbjegavanje plaćanja poreza na promet,
- izbjegavanje plaćanja carina na kupljenu robu,
- različiti oblici nelojalne konkurencije,
- dodjeljivanje poslova i nabavka roba mimo zakonom propisane procedure,
- neplaćanje kupljene robe u zakonskim rokovima.

Ovakavi načini poslovanja predstavljaju nedozvoljene, pa prema tome i nezakonite vidove poslovanja preduzeća. U našoj privredi imamo masavno zastupljene naprijed navedene vidove sive ekonomije koje je vrlo teško suzbiti.

Sa stanovišta politike zapošljavanja siva ekonomija ostavlja dugoročne posljedice na ekonomski i privredni razvoj države kao cjeline, a naročito na radno sposobno stanovništvo koje se zapošljava i tako ogroman kapital uložen u njihovo obrazovanje propada. S druge strane, stvaraju se dugoročno socijalni slučajevi koji će prije ili kasnije pasti na teret države, koja ih sasvim sigurno, neće moći pomoći.

Radno angažovanje nezaposlenih osoba suprotno zakonu tj. **“rad na crno”** ostavlja dugoročne posljedice tako da bogati postaju još bogatiji a siromašni siromašniji.

Usvajanjem Zakona o izmjenama i dopunama zakona o posredovanju u zapošljavanju i socijalnoj sigurnosti nezaposlenih osoba u aprilu 2005. godine („Službene Novine Federacije BiH“, broj :22/05), između Službe za zapošljavanje i resorne inspekcije rada, intezivirana je aktivnost na otkrivanju, suzbijanju i sankcionisanju rada na crno. Inspekcijским kontrolama primjenom propisa koji se odnose na rad i radne odnose u toku **2012. godine na području općine Tešanj, a prema podacima kojim raspolažemo u radu na crno zatečeno je:**

ukupan broj izvršenih kontrola od strane inspekcije u toku 2012. godine	56
ukupno izvršenih kontrola kod pravnih lica	21
ukupno izvršenih kontrola kod SUR	15
ukupno izvršenih kontrola u STR	7
ukupno izvršenih kontrola u SZR	13.

Nakon izvršenih kontrola, a po dopisima koje smo dobili od strane inspekcije rada za lica zatečena u radu na crno ukupno je objavljeno sa evidencije nezaposlenih :

samostalne ugostiteljske radnje(SUR)	6
preduzeća i ostala pravna lica (d.o.o.)	33
samostalne trgovačke radnje (str)	5
samostalne zanatske radnje (sizr)	3

Prilikom kontrole nadležne inspekcije rada utvrđeno je da u radu na crno je zaposleno po preduzećima i drugim subjektima sa područja općine Tešanj u toku 2012. godine, a da nisu evidentirani kao nezaposlene osobu u općinskom birou za zapošljavanje Tešanj :

samostalne zanatske radnje	12 radnika
samostalne ugostiteljske radnje	16 radnika
preduzeća	46 radnika
samostalne trgovačke radnje (str)	5 radnika

Mišljenja smo da je neophodno vršiti intezivnije inspekcijske kontrole, te uticati na organe vlasti da se pojačaju sankcije za poslodavce kao prve i osnovne karike u lancu sive ekonomije čime će se smanjiti broj radno angažovanih lica u radu na crno.

- MATERIJALNA I SOCIJALNA SIGURNOST NEZAPOSLENIH OSOBA

Članom 28. Zakona o posredovanju u zapošljavanju i socijalnoj sigurnosti nezaposlenih osoba propisano je da zaposlenici osiguravaju svoju materijalnu i socijalnu sigurnost za vrijeme nezaposlenosti, prvenstveno osiguranjem za slučaj nezaposlenosti, u skladu sa ovim i drugim zakonima. Materijalna i socijalna sigurnost podrazumjeva novčanu naknadu, doprinos za zdravstveno i penzijsko osiguranje u skladu sa ovim i drugim zakonima.

Novčana naknada je jedno od osnovnih prava iz radnog odnosa. Po osnovu podnešenih zahtjeva putem biroa za zapošljavanje Tešanj, pravo na novčanu naknadu je ostvarilo 807 nezaposlenih osoba. Prisutna je pojava da određeni broj nezaposlenih osoba koje koriste novčanu naknadu nalaze na evidenciji nezaposlenih poslodavci, koji su im raskinuli radni odnos i dalje zadržavaju u radnom odnosu u tzv. radu na crno .

Jedna od funkcija Službe za zapošljavanje je i regulisanje Članom 31.stav.1 Zakona određeno je zdravstveno osiguranje nezaposlenoj osobi osigurava u skladu sa propisima o zdravstvenom osiguranju, a članom 19.tačka 12,13,14 zakona o zdravstvenom osiguranju utvrđeno je pod kojim uvjetima nezaposlena osoba koja je prijavljena biroa za zapošljavanje, ima obavezno zdravstveno osiguranje.

Navedenim zakonskim propisima putem biroa za zapošljavanje Tešanj pravo na zdravstveno osiguranje je koristilo **5806** nezaposlenih osoba. Mišljenja smo da zdravstveno osiguranje nezaposlenih predstavlja ozbiljan teret biroa za zapošljavanje, ukoliko bi došlo do izmještanja ovog vida osiguranja nezaposlenih te ovaj problem bio ustupljen nekom drugom sektoru došlo bi do rasterećenja biroa od nepotrebnog administriranja, a otvorila bi se mogućnost njegove osnovne funkcije posredovanja u zapošljavanju, a time i smanjenje evidentiranog broja neuposlenih.

Članom 31.st.2 i 3 Zakona određeno je da se penzijsko - invalidsko osiguranje osigurava nezaposlenoj osobi kojoj nedostaju tri godine do sticanja uvjeta za starosnu penziju, u skladu sa zakonom o penzijsko - invalidskom osiguranju. U toku 2012. godine biro za zapošljavanje je podnio **16** zahtjeva radi sticanja uvjeta za odlazak u prijevremenu starosnu penziju.

U toku 2012. godine biro za zapošljavanje Tešanj nije kompletirao zahtjeve za povezivanje staža osiguranja za osobe koje su ostala bez posla a u cilju ostvarivanja prava ne penziju.

U okviru navedenih aktivnosti Biro za zapošljavanje će nastaviti sa dodatnim naporima na pružanju podrške i aktivnom učešću po programima edukacije odraslih koje zajedno provodimo s Tešanjskom razvojnom agencijom i JU Mješovitom srednjom školom Tešanj, u tom cilju uposlenici biroa su od strane Službe određeni kao nosioci aktivnosti po ovom programu, te imaju obavezu koordiniranja i praćenja ovih aktivnosti u narednom periodu. Ovaj vid aktivnosti je nešto novo što smo uveli zajedno s gore pomenutim institucijama, a u cilju smanjenja broja neuposlenih, odnosno bržem i kvalitetnijem zapošljavanju osoba koje se nalaze na evidenciji Biroa, a time i zadovoljenju potreba Privrednih subjekata na području Općine.

Jedan od stalnih zadataka kojem se posvećuje posebna pažnja će biti usmjeren na kontrolu provjere radnog odnosa nezaposlenih osoba koje se nalaze na evidenciji i naš zadatak će kao i unazad nekoliko godina biti pozivanje na vanredno javljanje,uzimanje različitih izvjava od nezaposlene osobe, uvidom u putne isprave, provjerom osnova izdatih duplih radnih knjižica kod nadležnih institucija kao i svih drugih raspoloživim zakonom i pravilnikom dozvoljenih aktivnosti, a u svrhu suzbijanja rada „na crno“ u Općini Tešanj.

